

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215896>

Євгеній СПИЦИН,

orcid.org/0000-0001-8385-4789

кандидат педагогічних наук,

професор кафедри педагогіки

факультету психології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) spizin.evg@gmail.com

Марина МИСНИК,

orcid.org/0000-0003-0336-2501

студентка II курсу магістратури

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) mma.1995@ukr.net

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті проаналізовано особливості організації виховної роботи на факультеті психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Визначено деякі проблеми та можливі шляхи вдосконалення системи виховної роботи студентської молоді, використання інновацій в організації виховного процесу задля підвищення рівня задоволення студентів. У статті розглядаються окремі аспекти побудови виховної роботи для формування високопрофесійної, творчої, мобільної особистості майбутнього фахівця. Актуалізована проблема виховання студентської молоді як важливого чинника формування фахової компетентності випускника університету, що підтверджується цілою низкою державних документів, які були прийняті в Україні останнім часом. З метою аналізу низки проблем, що наявні в організації виховної роботи зі студентами у сучасному закладі вищої освіти, та визначення можливих шляхів їх вирішення було проведено експериментальне дослідження, що включало анкетування, педагогічні спостереження, бесіди зі студентами та викладачами факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка тощо. Зокрема, було проаналізовано ставлення студентів до необхідності виховання у вищій школі, можливостей реалізації себе у різних видах позанавчальної діяльності у закладі вищої освіти, реалізації форм організації та методів виховання на факультеті психології. Підкреслено важливість використання досвіду інших країн у побудові ефективних стратегій організації виховної роботи зі студентами, збільшення ролі тренінгової психологічної роботи, впровадження нових інтерактивних проєктів тощо. Акцентується увага на подальших дослідженнях зазначеної теми.

Ключові слова: освітній процес, організація виховної роботи, виховання, принципи виховання, форми організації виховання, методи виховання, студентство.

Yevgenii SPITSYN,

orcid.org/0000-0001-8385-4789

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor at the Pedagogy Department

of the Faculty of Psychology

Taras Shevchenko Kyiv National University

(Kyiv, Ukraine) spizin.evg@gmail.com

Marina MISNIK,

orcid.org/0000-0003-0336-2501

2nd year Master's Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Kyiv, Ukraine) mma.1995@ukr.net

STUDENT SATISFACTION WITH THE ORGANIZATION OF THE PROCESS OF EDUCATION IN HIGER EDUCATION. PROBLEMS AND SOLUTIONS

The article analyzes the peculiarities of the organization of educational work at the Faculty of Psychology of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Some problems and possible ways to improve the system of educational work of student youth, the use of innovations in the organization of the educational process to increase the level of student

satisfaction are identified. The article considers some aspects of the construction of educational work for the formation of a highly professional, creative, mobile personality of the future specialist. The problem of education of student youth as an important factor in the formation of professional competence of university graduates is actualized, which is confirmed by a number of state documents that have been adopted in Ukraine recently. In order to analyze a number of problems that exist in the organization of educational work with students in a modern institution of higher education, and identify possible ways to solve them, an experimental study was conducted, including questionnaires, pedagogical observations, interviews with students and teachers of psychology at Kyiv National Taras Shevchenko University. In particular, the attitude of students to the need for education in higher education, opportunities for self-realization in various forms of extracurricular activities in higher education, the implementation of forms of organization and methods of education at the Faculty of Psychology was analyzed. The importance of using the experience of other countries in building effective strategies for organizing educational work with students, increasing the role of psychological training, the introduction of new interactive projects and more. Emphasis is placed on further research on this topic.

Key words: educational process, organization of educational work, education, principles of education, forms of organization of education, methods of education, students.

Постановка проблеми. Рівень виховання студентської молоді є важливим чинником у формуванні фахової компетентності випускника університету. Сучасна вища школа передбачає удосконалення системи виховної роботи та має бути спрямована на використання інновацій в організації виховного процесу. Аналіз багаторічного досвіду свідчить, що належним чином організована виховна робота у закладі вищої освіти сприяє формуванню творчої, мобільної та високопрофесійної особистості майбутнього фахівця. Значимість та гострота цієї проблеми підтверджується низкою суперечностей між: визнанням пріоритету загальнолюдських та національних цінностей як однієї з головних цілей виховання та послабленою дією механізмів формування й збереження загальнолюдських цінностей у студентів; необхідністю всебічного виховання студентів за допомогою використання освітнього середовища ЗВО й недостатньою науково-методичною розробленістю цієї проблеми; потребою у вихованні студентства й орієнтацією на старі форми й методи виховання студентської молоді та відсутністю інноваційних орієнтирів, модернізованих та нових технологій.

Аналіз досліджень. Проблему виховання молоді розглянуто у працях українських учених у різних аспектах, а саме: національно-патріотичне виховання (О. В. Абрамчук, О. І. Гевко, О. М. Онопрієнко), духовне виховання (В. О. Долженко, К. О. Журба, Є. В. Костик), громадянсько-правове виховання (І. В. Василенко, В. Я. Загрева, І. В. Криштак), моральне виховання (О. В. Матвієнко, Н. А. Молодиченко, Л. Ю. Москальова), екологічне виховання (Н. І. Карпенкова, М. О. Колесник, Т. С. Науменко), естетичне виховання (В. А. Бітаєв, Ю. В. Максимчук, С. О. Сургай), трудове виховання (А. А. Заліський, Г. П. Ковальчук), фізичне виховання (В. Є. Білогур, В. М. Василюк, Ю. П. Ядвіга), а також зарубіжних Fernando Muñoz Bullón, María José Sánchez.

Проблема організації виховного процесу у ЗВО є однією з найактуальніших у педагогічній теорії і практиці та потребує уваги педагогів та пошуку сучасних шляхів удосконалення виховання студентської молоді. У сучасних умовах ЗВО має не тільки готувати компетентних фахівців, але й виховувати громадян своєї держави, що готові до соціальної і професійної діяльності відповідно до вимог та викликів часу.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що важливим завданням ЗВО виступає формування всебічно розвиненого студента, що прагне до духовного і морального збагачення, має активну життєву позицію та вибудовує стратегію свого розвитку (Закон України «Про вищу освіту»).

Мета статті. Метою цієї статті є визначення на основі проведеного експериментального дослідження деяких шляхів удосконалення організації виховної роботи з урахуванням ступеня задоволеності студентів її організацією на прикладі факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Виклад основного матеріалу. Заклад вищої освіти має спрямовувати свої зусилля на те, щоб його випускник у суспільному і професійному житті мав утверджувати загальнолюдські та національні морально-духовні цінності, оскільки отримані студентами наукові знання, професійні компетентності мають спиратися на високий рівень морально-духовного світу їх носіїв. Кожен фахівець повинен усвідомлювати, що його праця, наукова робота має сприяти розвитку суспільства, нації. Тому важливим у діяльності ЗВО є демократизація, гуманізація освітнього процесу, опора на всебічний розвиток особистості на основі органічного поєднання в ньому національного та загальнолюдського начал (Стефанишин, Стражнікова, 2015: 25).

Проблема виховання студентської молоді як важливого чинника формування фахової компетентності випускника університету була актуалі-

зована появою відразу кількох документів органів державної влади України, зокрема, Указу Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки» від 18.05.2019 р., Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки», Постанови Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді» від 23.02.2017 р.

«Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» визначає основні засади й принципи освітньої діяльності забезпечення якості освітнього процесу, прав та обов'язків учасників освітнього процесу (Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка).

Виховання студентів в українських закладах вищої освіти спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як студентоцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, урахування вікових та індивідуальних особливостей (Тернопільська, 2014: 6–7).

На думку А. С. Власенка, студентство – це особлива соціальна група, що формується з різних соціальних прошарків суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи в суспільному виробництві, науці та культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям. Студентство – мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей. Важливим завданням викладача на всіх етапах становлення студента є цілеспрямований вплив на студента, постійна допомога у пошуку себе, а провідним аспектом є проектування його особистості, освітньої діяльності та суспільного життя, що безпосередньо виступає важливим завданням виховання у ЗВО (Бунаков, Петренко, 2016: 161).

Виховна робота у закладах вищої освіти в Україні визначається як реалізація системи виховних заходів, які є обов'язковим компонентом освітнього процесу і необхідні для створення умов для професійного, інтелектуального та морально-духовного становлення студентів, їхньої самореалізації, формування у них ціннісних орієнтацій. Також це організація різних видів діяльності

(пізнавальної, трудової, естетичної, спортивної тощо) та процес проведення масових і групових форм роботи, що передбачають особистісно орієнтовану суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу, мета і міра ефективності якої визначаються особистісним і професійним зростанням майбутнього фахівця, його громадянською позицією (Дурманенко, 2016: 32).

Міжнародна практика, зокрема, закладів вищої освіти Іспанії, відображає особливу увагу до виховання студентської молоді, а також сприяє всебічному їх розвитку та залученості студентів до позанавчальної діяльності, незважаючи на відведення великої частини часу на навчання. Зокрема, університети дають можливість у позанавчальний час вивчати мови (англійську, німецьку, французьку, каталонську (у Каталонії є обов'язковою для вивчення), займатися спортом, музикою, брати участь у дискусіях, кінофорумах тощо. Як правило, університети створюють і забезпечують спортивні клуби з різних видів спорту. Здобутки у спорті не рідко можуть привести до майбутніх університетських стипендій або професійних спортивних можливостей. У студентських кампусах є популярні мультикультурні заходи, такі як фестивалі, концерти, конференції. Вони допомагають краще зрозуміти світові культури, етнічні відмінності та формувати власну культурну ідентичність.

Університети також звертають особливу увагу на різнобічну участь студентів у академічній сфері, тому проводять широку систему олімпіад, конкурсів, науково-технічних ярмарків, виставок та наукових ліг. Участь у позааудиторних заходах є дуже важливою в закладах вищої освіти Іспанії, позаяк це дає роботодавцям загальне уявлення про деякі інші, не менш важливі навички і здібності, крім професійних, та дає більше можливостей отримати бажане місце роботи (*Actividades extraescolares para estudiantes universitarios en Barcelona*).

Наприклад, практика Мадридського університету імені Карлоса III свідчить про те, що у вихованні студентів важливу роль необхідно приділяти формуванню здорового способу життя. Оскільки позанавчальний час, приділений спорту, сприяє особистому розвитку студентів та дає адекватну основу для досягнення ключових якостей особистості (цілеспрямованості, витримки, самодисципліни) та встановлення соціальних контактів з іншими людьми, які мають схожі інтереси, з однолітками, а також викладачами-тренерами, що підтримують студентів і є прикладом для наслідування. Регулярна і регламентована фізична

спортивна практика позитивно впливає на успішність студентів Мадридського університету імені Карлоса III, що підтверджується дослідженнями в цьому напрямі. Роль спорту в університеті була адаптована до нового Європейського простору вищої освіти, щоб студенти могли включити у свою університетську освіту так зване «доповнення до диплома», тобто навички, які вони здобули за допомогою своєї практики участі у спортивній діяльності (Fernando Muñoz Bullón, María José Sánchez, 2017: 44–46).

Автономний університет Барселони (Universitat Autònoma de Barcelona) також створює можливості для позанавчальної діяльності студентів і зосереджує свою увагу на громадській активності студентів. Тут впроваджуються робота фондів, наприклад, La Fundació Autònoma Solidària (FAS), метою якого є розробка та впровадження соціальних проєктів, що спрямовані на підвищення усвідомлення і критичного духу громадян з кінцевою метою – здійснення соціального впливу, спрямованого на покращення життя людей і якості життя та покращення стану навколишнього середовища. Мета таких фондів – стати еталоном університетської соціальної освіти, що стимулює і закріплює ресурси, знання, цінності університетської спільноти та їх поступу до соціальних змін (Misión, visión y valores de La Fundación Autònoma Solidaria de la Universitat Autònoma de Barcelona).

Вищезазначене дає змогу стверджувати, що виховна робота зі студентською молоддю являє собою багатоаспектну та цілеспрямовану роботу щодо формування особистості студента та є невід’ємною у закладі вищої освіти. Як уже зазначалося вище, в організації виховної роботи зі студентами у вітчизняних ЗВО є численні суперечності та проблеми. З метою аналізу цих проблем у лютому–травні 2020 року на базі факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка було проведено експериментальне дослідження, що включало в себе педагогічні спостереження, бесіди зі студентами та викладачами, анкетування студентів.

Результати проведеного опитування студентів показали важливість трансформації організації виховного процесу в університеті. Загалом, більшість респондентів стверджує про необхідність виховання у вищій школі, що можна проілюструвати одержаними результатами (рис. 1).

На думку респондентів, у відкритих відповідях щодо того, яким вони бачать процес виховання у вищій школі, то виховання має здійснюватися на основі цілеспрямованого розвитку особистості та орієнтуватися на розвиток толерантності, комунікативних навичок, вміння слухати і чути один одного, впровадження певних традицій етичних кодексів та включати багатоаспектну проєктну діяльність для реалізації потенціалу молоді. Це дає підставу стверджувати, що сучасні умови вищої школи потребують тренінгової психологічної роботи з молоддю, зміцнення корпоративної культури закладу вищої освіти та реорганізації виховної роботи.

Позитивним моментом, який варто відзначити, є те, що заклад освіти зберігає та підтримує умови для реалізації студентів у позанавчальній діяльності, і більшість респондентів це визначають (рис. 2).

Але, своєю чергою, 45,5% респондентів відзначають, що у ЗВО все-таки не мають можливості для свого розвитку і самореалізації. У такому разі перед ЗВО стоїть важливе завдання, а саме дослідження потреб студентської молоді в організації позанавчальної діяльності ЗВО для подальшої її реорганізації та удосконалення. Результати щодо оцінки студентами форм організації виховної роботи у ЗВО, які найбільше використовуються, подані у таблиці 1.

До методів виховання, які найбільше використовуються, на думку респондентів належать:

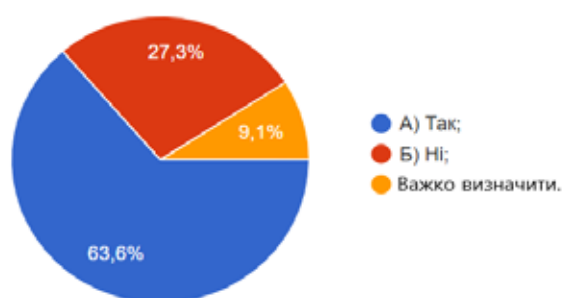

Рис. 1. Думка студентів щодо необхідності виховання у вищій школі

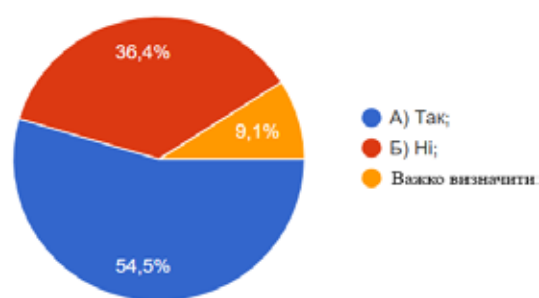

Рис. 2. Оцінка студентами можливості реалізації себе у різних видах позанавчальної діяльності у закладі вищої освіти

Таблиця 1
Реалізація форм організації виховної роботи,
на думку студентів

Групи форм	Форми виховної роботи
Словесні (збори, лекції, бесіди)	73%
Практичні (екскурсії, олімпіади, конкурси)	63,6%
Наочні (музеї, виставки)	80%
Форми управління й самоуправління життям (збори, наради органів самоуправління, конференції)	63%
Розважальні (вечори, дискотеки)	45%
Психологічні (лекції)	85%

пояснення, розповідь, бесіда, доручення, подяка, зауваження, змагання. До засобів, які найбільше використовуються, на думку респондентів, належать: навчальна, науково-дослідницька діяльність, художня, наукова література, спілкування. Також опитування засвідчило низьку задоволеність студентів роботою куратора з академічною групою, адже 56% респондентів оцінюють її як незадовільну. Вищезазначене дає підстави стверджувати про важливість удосконалення системи виховної роботи зі студентською молоддю та пошук ефективних рішень щодо покращення роботи куратора.

72,8% респондентів відзначають для себе важливість позааудиторної роботи в університеті. Також респонденти визначають важливість самостійної дозвіллевої діяльності групи і тільки 36% опитаних визначили не обов'язковість будь-якої пізнавальної чи спортивної діяльності з групою у позанавчальний час.

Респонденти визначили особливості виховного впливу викладачів на навчальних заняттях. На діаграмі 3 бачимо, що виховний вплив не є значно помітним.

82% респондентів також низько оцінюють роботу органів студентського самоврядування, що також свідчить про нагальну потребу переглянути засади діяльності органів студентського самоврядування та пошук новий можливих варі-

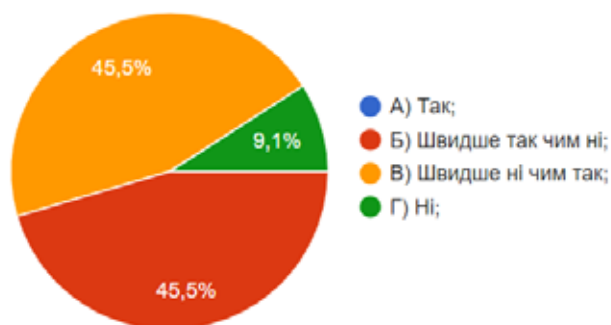

Рис. 3. Виховний вплив викладача, на думку студентів

антів для покращення їх впливу на виховання студентської молоді.

Висновки та напрями подальших досліджень. Отже, аналізуючи стан організації виховної роботи у ЗВО, можна визначити, що він є доволі суперечливим, і результати проведеного опитування студентів, бесіди зі студентами та викладачами, педагогічні спостереження засвідчили, що є нагальна потреба у вдосконаленні її організації. До шляхів підвищення її, за результатами нашого дослідження, слід віднести, зокрема: використання позитивного зарубіжного досвіду професійного виховання студентів, у тому числі й досвіду залучення органів студентського самоврядування до вирішення проблем виховання студентства, збільшення ролі тренінгової психологічної роботи, впровадження нових інтерактивних проєктів у організації виховної роботи, використання сучасних технологій виховання, що можуть істотно вплинути на формування у ЗВО гуманного освітнього середовища як головного компонента особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців і сприяти актуалізації внутрішніх ресурсів студентів для повноцінної самореалізації в усіх сферах життєдіяльності. Досвід інших країн підтверджує думку, що величезна роль належить освіті, її змісту, а також ефективним стратегіям організації виховної роботи зі студентами у ЗВО. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розгляд інноваційних форм організації виховання, дослідження запитів студентів щодо покращення виховної роботи, орієнтуючись на досвід зарубіжних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бунаков С. В., Петренко А. О. Організація індивідуально-виховної роботи зі студентами вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2016. № 1(46) С. 161–163.
- Дурманенко О. Виховна робота у ВНЗ як чинник формування особистості майбутнього фахівця. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*, 2016, № 2 (304), т. 1. С. 31–35.

3. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Введено дію наказом № 716-32. URL: http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poloz_org_osv_proc-2018.pdf.
5. Стефанишин Г., Стражнікова І. Організація виховного процесу у вищому навчальному закладі. *Інформаційний бюлетень кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика*. Івано-Франківськ, 2017. № 27. 59 с.
6. Тернопільська В. І. Довідник з виховної роботи зі студентами : навчальна книга. Тернопіль : Богдан, 2014. 264 с.
7. Казак І. А. Теорія і методика викладання у вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни. *Навчальний посібник для підготовки докторів філософії денної форми навчання КПІ ім. Ігоря Сікорського*. Київ. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.
8. Actividades extraescolares para estudiantes universitarios en Barcelona. URL: <https://www.pisosestudiantesbarcelona.com/actividades-extraescolares-para-estudiantes-universitarios-en-barcelona-n-97-es>.
9. Fernando Muñoz Bullón, María José Sánchez Bueno La influencia de la práctica físico deportiva en los resultados académicos de los estudiantes universitarios: el caso de la Universidad Carlos III de Madrid. *Revista de Investigación en Educación*, No. 5 (1), 2017, pp. 41–61. URL: <http://reined.webs4.uvigo.es/index.php/reined/article/view/198>
10. Misión, visión y valores de La Fundación Autónoma Solidaria de la Universitat Autònoma de Barcelona. URL: <https://www.uab.cat/web/conoce-la-fas/mision-vision-y-valores-de-la-fas-1345780033853.html>.

REFERENCES

1. Bunakov, S. V., Petrenko, A. O. (2016). Organization of individual educational work with students of higher educational institution. Collection of scientific works of Kharkiv University of the Air Force. No. 1 (46). Pp. 161–163 [in Ukrainian].
2. Durmanenko, O. (2016). Educational work in higher education as a factor in shaping the personality of the future specialist. Scientific Bulletin of the Eastern European National University Lesya Ukrainka. Pedagogical Sciences Series. No. 2 (304), Vol. 1. Pp. 31–35 [in Ukrainian].
3. Law of Ukraine “On Higher Education” No. 1556-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Regulations on the organization of the educational process at the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Entered into force by order No. 716-32. Retrieved from: http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poloz_org_osv_proc-2018.pdf.
5. Stefanyshyn, G., Strazhnikova, I. (2017). Organization of the educational process in higher education. Information bulletin of the Department of Pedagogy named after Bohdan Stuparyk. Ivano-Frankivsk. No. 27. 59 p. [in Ukrainian].
6. Ternopilska, V. I. (2014). Handbook of educational work with students. Textbook. Ternopil: Bogdan, 264 p. [in Ukrainian].
7. Cossack, I. A. (2018). Theory and methods of teaching in higher education. Synopsis of lectures on the subject. Textbook for the preparation of doctors of philosophy of full-time education KPI Igor Sikorsky. Kyiv, KPI im. Igor Sikorsky, 116 p. [in Ukrainian].
8. Extracurricular activities for university students in Barcelona. Retrieved from: <https://www.pisosestudiantesbarcelona.com/actividades-extraescolares-para-estudiantes-universitarios-en-barcelona-n-97-es> [in Español].
9. Fernando Muñoz Bullón, María José Sánchez Bueno La influencia de la práctica físico deportiva en los resultados académicos de los estudiantes universitarios: el caso de la Universidad Carlos III de Madrid. [Revista de Investigación en Educación], No. 5 (1), 2017, pp. 41–61. Retrieved from: <http://reined.webs4.uvigo.es/index.php/reined/article/view/198> [in Español].
10. Mission, vision and values of the Autonomous Foundation Solidarity of the Autonomous University of Barcelona. Retrieved from: <https://www.uab.cat/web/conoce-la-fas/mision-vision-y-valores-de-la-fas-1345780033853.html> [in Español].